

MÅL:

Overvåking av spredning av regionalt fremmede arter

TIDSPERSPEKTIV:

Pågående

OPPDRAGSGIVER:

Miljødirektoratet

STUDIEOMRÅDE:

Hele landet

SPREDNING AV GJEDDE ØDELEGGENDE FOR AUREBESTANDER

Foto: O. T. Sandlund, NINA

ROVFISKEN OVER ALLE ROVFISKER

Gjedda kan oppnå betydelig størrelse, opptil 18 kg for hunner og 3,5 kg for hanner. Den er en grådig rovfisk som er bygd for lynraske utfall mot byttet.

Gjedda er lett å spre og har svært stor negativ effekt på den øvrige fiskebestanden der den blir satt ut.

NATURLIG UTBREDELSE

Gjeddas naturlige utbredelsesområde omfatter hele Østfold og sørligste del av Akershus, til en linje mellom Maridalsvatnet og nordenden av Øyeren. I Glommavassdraget har gjedde spredt seg opp til Mjøsa, Storsjøen i Rendalen og Osensjøen, samt i mange innsjøer i traktene mellom Vormå/Mjøsa i vest og Glomma i øst så langt opp som til Hamar. I Trysilvassdraget er det gjedde opp til Femunden. I Nord-Trøndelag har den vandret inn østfra til noen

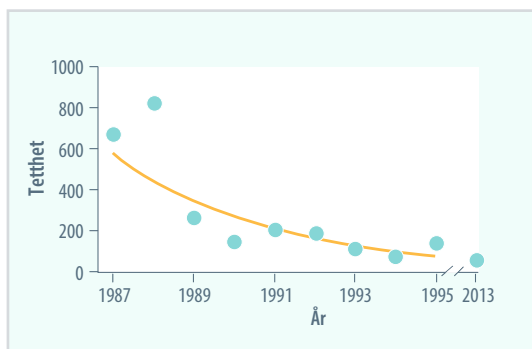
få innsjøer nær grensa til Sverige. I Troms er gjeddas utbredelse begrenset til Bardu/Målselva-, Signaldal- og Reisavassdraget. I Finnmark er gjedde en relativt vanlig art i store områder av Alta-, Tana- og Pasvikvassdraget.

SPREDNING

Menneskene har spredd gjedde i flere hundre år. Både til høyereliggende innsjøer på Østlandet og til Sør-Trøndelag ble det trolig innført gjedde en gang på 1500-tallet. Vi vet at erkebiskop Olav Engelbrektsson i Nidaros hadde gjedde på menyen på den tiden. Åpningen av fløtningskanal fra nordenden av Femunden til Litllangtjønnen i 1764 førte til spredning av gjedde til de nordlige delene av Glommavassdraget i Hedmark/Sør-Trøndelag. På 1700- og 1800-tallet ble det satt ut gjedde i en rekke innsjøer på Østlandet, i Agder og Hordaland.

MELD FRA!

DER SOM DET DUKKER OPP NYE
FISKEARTER I VASSDRAG NÆR DEG.

Utviklingen i tetthet av aureunger (2 år og eldre) i tilløpsbekken til Skjeltjønnå, Sør-Trøndelag etter at gjedde ble satt ut i 1987.

Denne spredningen har fortsatt på 1900-tallet, og det har vært en omfattende spredning de siste 30-40 åra, både i store og små innsjøer.

Blant store innsjøer kan nevnes Krøderen, Sperillen, Tyrifjorden og Selbusjøen. I Trøndelag har det vært satt ut gjedde i en rekke mindre vatn i seinere år.

Motivasjonen for å sette ut gjedde kan bl.a. være ønske å skape muligheter for å fange stor fisk eller en tro på at gjedde vil tynne ut overtette bestander av andre fiskearter slik at man får større fisk av bedre kvalitet. For å kunne utarbeide mer effektive tiltak for å hindre videre spredning av gjedde trengs det mer kunnskap om hvem som setter ut fisk og hvorfor. Skjer det fordi man mangler kunnskap om de skadelige effektene eller er det bevisst miljøkriminalitet?

HVA KAN GJØRES?

Hvis gjedde først har etablert seg er det lite vi kan gjøre. Utfisking for å holde bestanden nede er svært arbeidskrevende og ofte nytteløst. Rotenonbehandling er effektivt, men svært kontroversielt.

SÅ DET BESTE ER:

IKKE SPRE FISKEARTER!

Kjente lokaliteter med naturlige og utsatte bestander av gjedde pr. 2016. Det er usikkert hva som er naturlige og utsatte bestander av gjedde i en del innsjøer på Østlandet.

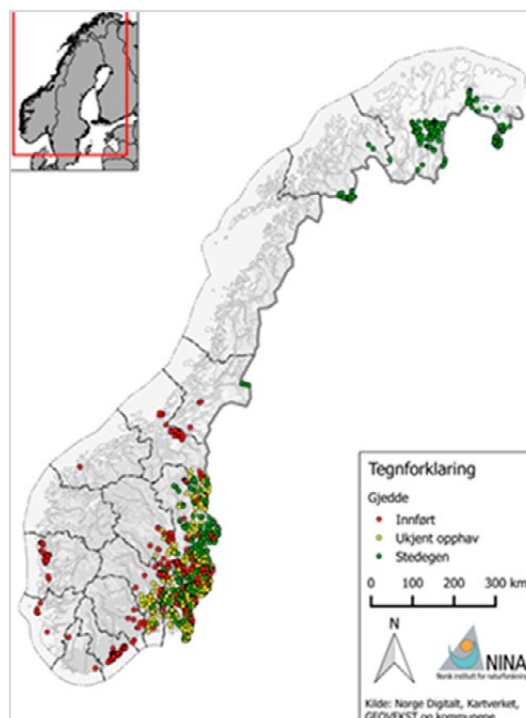
INVASJONSPOTENSIAL

Gjedde er lett å flytte til nye vannforekomster. Selv om den er relativt dårlig til å forsure strømmende elver, har det vist seg at den kan gå langt opp i innløpselver så lenge de ikke møter på fosser eller svært kraftige stryk. I elvene møter den yngel og ungfisk av aure. Eksempler er Begna, Hallingdalselva og Telemarkskanalen.

EFFEKTEN AV GJEDDE

Gjedde er en effektiv rovfisk, særlig overfor fiskearter som er avhengige av eller lever i strandsona, eller i stilleflytende partier i elver. Den kan sameksistere med aure i større innsjøer, men også i innsjøer som Krøderen har aurebestanden blitt sterkt redusert etter at gjedde etablerte seg. Undersøkelser har vist at gjedde nærmest kan utrydde aurebestanden i grunne og små innsjøer. En avgjørende periode for auren er trolig når ungfisken vandrer ut fra gytebekkene og etablerer seg i strandsona. Den vil da oppholde seg i samme habitat som det gjedde foretrekker. Høy dødelighet hos settefisk av aure på grunn av gjedde er dokumentert flere steder.

Gjedde kan også bringe med seg spesielt én uønsket parasitt, nemlig grovhaket gjeddemark. Denne bendelmarken har sik som mellomvert og gjedde som sluttvert. I sik finnes gjeddemark i kjøttet, som hos infisert fisk blir svært uappetittlig og dermed ikke salgbart.

Norsk Institutt for naturforskning, NINA, er en uavhengig stiftelse som forsker på natur og samspillet natur–samfunn. Vår kompetanse utøves gjennom forskning, utredningsarbeid, overvåking og konsekvensutredninger. NINA har ca 250 ansatte.

Fakta-ark gir populariserte sammendrag av publikasjoner/prosjekter fra NINA.

RELEVANT LITTERATUR:

Hesthagen, T. & Sandlund, O.T. 2016. Tiltaksrettet kartlegging og overvåking av fremmed ferskvannsfisk – en tilstands-vurdering av spredningen pr. 2016. NINA Rapport 1302.

Hesthagen, T. & Sandlund, O.T. 2012. Gjedge, sørv og suter: status, vektorer og tiltak mot uønsket spredning. NINA Rapport 669.

REFERANSE TIL FAKTA-ARKET:

Hesthagen, T. & Sandlund, O.T. 2017. Spredning av gjedde. Ødeleggende for aurebestander. NINA Fakta 2-2017. 2 s.

KONTAKTPERSONER:

Trygve Hesthagen, Tlf 995 93 389
trygve.hesthagen@nina.no

Odd Terje Sandlund, Tlf 926 06 683
odd.sandlund@nina.no

GRAFISK UTFORMING:

Kari Sivertsen/NINA

ISSN 1891-2397